

REVISTA ROMÂNĂ DE DREPT PRIVAT

Totul sub semnul discuției

4/2025

UNIVERSUL JURIDIC

Indexări internaționale: www.heinonline.org www.ceeol.com www.ebscohost.com
www.indexcopernicus.com www.erihplus.com

REVISTA ROMÂNĂ DE DREPT PRIVAT

Director: Valeriu STOICA

Director adjunct: Ionuț-Florin POPA

Redactor-șef: Mircea-Dan BOB-BOCȘAN

Fondator: Marian NICOLAE

Secretar general de redacție: Irina PĂTRAȘCU

Consiliul științific:

Președinte: Marian Nicolae

Pascal Ancel

– profesor, Université du Luxembourg

Flavius-Antoniou Baias

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea din București

Șerban Beligrădeanu

– doctor în drept, fost redactor-șef, Revista Dreptul

Corneliu Birsan

– profesor emerit, Facultatea de Drept, Universitatea din București, judecător la Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Sevastian Cercel

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea din Craiova

Dan Chirică

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Viorel Mihai Ciobanu

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea din București

Ion Deleanu

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Pascale Deumier

– profesor, Université Lyon 3 Jean Moulin

Michel Grimaldi

– profesor, Université Paris II – „Panthéon Assas”

Vladimir Hanga

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Călina Juguastru

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu

Ioan Leș

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu

Denis Mazeaud

– profesor, Université Paris II – „Panthéon Assas”

Lucian Mihai

– profesor emerit, Facultatea de Drept, Universitatea din București

Jean Pineau

– profesor, Université din Montréal, Québec

Liviu Pop

– profesor emerit dr. h.c., Facultatea de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Valeriu Stoica

– profesor emerit, Facultatea de Drept, Universitatea din București

Brândușa Ștefănescu

– profesor emerit, Academia de Studii Economice, judecător la Înalta Curte de Casație și Justiție

Ovidiu Ungureanu

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu

Paul Vasilescu

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Colegiul de redacție:

Lucian Bercea

Profesor – Facultatea de Drept, Universitatea de Vest, Timișoara (drept comercial; drept bancar; dreptul creditului)

Radu Bogdan Bobei

Conferențiar – Facultatea de Drept, Universitatea din București (dreptul comerțului internațional)

Luminița Dima

Profesor – Facultatea de Drept, Universitatea din București (dreptul muncii; drept european al muncii)

Răzvan Dincă

Profesor – Facultatea de Drept, Universitatea din București (dreptul proprietății intelectuale; contracte speciale)

George-Alexandru Ilie

Conferențiar – Facultatea de Drept, Universitatea din București (persoana fizică; obligații; teoria generală a dreptului)

Cristina Nicolescu

Conferențiar – Facultatea de Drept, Universitatea din București (dreptul familiei și regimuri matrimoniale)

Ionuț-Florin Popa

Profesor – Facultatea de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca (obligații; contracte europene și internaționale)

Dan Andrei Popescu

Profesor – Facultatea de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca (drept internațional privat)

Radu-Romeo Popescu

Profesor – Facultatea de Drept, Universitatea din București (succesiuni și liberalități)

Radu Rizoiu

Profesor – Facultatea de Drept, Universitatea din București (persoana juridică; garanții reale și personale)

Sebastian Spinei

Conferențiar – Facultatea de Drept, Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu (drept procesual civil)

Laura Toma-Dăuceanu

Lector – Facultatea de Drept, Universitatea din București (drepturi reale)

Conceptul de decădere în dreptul comun

Prof. univ. dr. **MARIAN NICOLAE**

Facultatea de Drept, Universitatea din București

Motto:

“Una idea non può essere giuridica se non in quanto sia chiara; perché il diritto è arte di tracciare limiti, e un limite non esiste se non in quanto sia chiaro. E poiché non vi è pensiero giuridico se non in quanto sia chiaro, tutto ciò che è oscuro può appartenere forse ad altre scienze, non al diritto!”

(Vittorio Scialoja, *Diritto pratico e diritto teorico*, Riv. dir. com., I, 1911, p. 942)

LE CONCEPT DE LA FORCLUSION EN DROIT COMMUN

RÉSUMÉ

La forclusion est une institution de droit positif controversée, consacrée et réglementée pour la première fois en droit commun par le nouveau Code civil, avec un régime spécifique, dérogatoire à celui applicable à la prescription extinctive, institution déjà consolidée.

Bien que controversé, notamment en droit comparé, le concept de forclusion de droit commun, dont l'autonomie normative est affirmée par le législateur lui-même, peut être délimité et configuré par la doctrine civiliste, à condition de tenir compte des traits essentiels de cette institution juridique et de dégager certaines formes de pseudo-forclusions dont le fondement légal ne saurait évidemment être nié et avec lesquelles la forclusion proprement dite ne saurait être confondue. Les délais de forclusion se distinguent des délais de prescription par leur objet spécifique, et non par leur qualification légale ni par leur fondement juridique.

Essentiellement, la prescription extinctive concerne le droit matériel à l'action né de la violation d'un droit subjectif primaire, tandis que la forclusion concerne le droit subjectif non exercé par un acte matériel ou juridique unilatéral. Dans les cas où le droit matériel à l'action est, pour diverses raisons, soumis par le législateur à un délai de forclusion, il s'agit de pseudo-forclusions (en réalité de « prescriptions plus sévères », soit de « prescriptions abrégées », soit de « prescriptions aggravées »), et non de forclusions véritables, à proprement parler.

Mots-clés: droit subjectif civil; droit matériel à l'action; forclusion; prescription extinctive; prescriptions aggravées; pseudo-déchéances; délai de forclusion; délai de prescription.

THE CONCEPT OF FORFEITURE IN GENERAL LAW

ABSTRACT

Forfeiture is a controversial institution of positive law, enshrined and regulated for the first time in general law by the New Civil Code, under a specific regime derogating from that applicable to extinctive prescription, an institution already well established.

Although controversial, particularly in comparative law, the concept of forfeiture in general law – whose normative autonomy is affirmed by the legislator itself – can be delineated and shaped by civil law doctrine, provided that the essential characteristics of

this legal institution are taken into account and that certain forms of pseudo-forfeitures are identified, whose legal basis cannot, of course, be denied and with which forfeiture proper cannot therefore be confused. Forfeiture periods differ from limitation periods by their specific object, not by their legal classification nor by their legal foundation.

Essentially, extinctive prescription concerns the substantive right of action arising from the infringement of a primary subjective right, whereas forfeiture concerns a subjective right that has not been exercised through a unilateral material or legal act. In cases where the substantive right of action is, for various reasons, subjected by the legislator to a forfeiture period, what is involved are pseudo-forfeitures (in reality, "more severe limitations", either "shortened limitation periods" or "aggravated limitation periods"), rather than genuine, true forfeitures.

Keywords: *civil subjective right; substantive right of action; extinctive prescription; aggravated limitation periods; forfeiture; pseudo-forfeitures; forfeiture period; limitation period.*

I. Noul Cod civil și decăderea

A. DATELE PROBLEMEI

1. Este decăderea o instituție juridică necesară?

În drept, exercițiul dreptului subiectiv (civil ori de altă natură), primar sau secundar, nu este absolut, ci relativ, supus unor limite naturale (inerente) sau legale (externe) normale sau, uneori, anormale. Prescripția extintivă, decăderea, termenul extintiv, condiția rezolutorie, uzucapiunea ori abuzul de drept sunt limite ale exercițiului unui drept subiectiv, reglementate ori, după caz, impuse sau admise de către legiuitor și validate în practică de către tribunalele statale și arbitrale.

Spre deosebire de prescripția extintivă sau de uzucapiune, rezervate stingerii sau achizițiunii unui drept subiectiv, ca urmare a inacțiunii titularului dreptului pierdut într-un anumit interval de timp¹ socotit sau prezumat de lege ca suficient de lung, decăderea, care presupune și ea un termen în care dreptul subiectiv trebuie exercitat, nu este o instituție de drept pozitiv universal recunoscută și suficient reglementată în legislațiile civile contemporane. Într-adevăr, chiar dacă germeii săi sunt foarte vechi, localizabili în izvoarele romane (dreptul jurisprudențial și compilațiile postclasice și iustinianiene)², noțiunea de decădere (*cadere, decadere, expiratio iudicii, dies fatales*)

¹ Timpul, trebuie amintit, nu este, aici, decât una dintre condițiile constitutive ale unor fapte juridice complexe. În sensul că, *in genere*, „timpul nu este o categorie juridică, ci un fenomen neutru, în care operează juridicitatea”, v., recentius, E. del Prato, *Introduzione*, ad *Incontro di studio su diritti e tempo* (5 novembre 2021), presso il Dipartimento di Scienze Giuridiche della Sapienza Università di Roma, în *Rivista per le scienze giuridiche* nr. 12/2021, p. 183. Cu privire la timpul juridic – „timp construit” – și timpul prescripției extintive – timp prin definiție „continuu și variabil”, iar *nicidecum* „continuu și uniform” –, v., *etiam*, J. Klein, *Le point de départ de la prescription*, thèse (préface Nicolas Molfessis), Economica, Paris, 2013, n° 13, pp. 2-3.

² V., pentru detalii, L. Solidoro Maruotti, *La perdita dell'azione civile per decorso del tempo nel diritto romano. Profili generali*, în *Teoria e storia del diritto privato*, 2010, p. 1 *sqq.*, *spec.* pp. 1-39; A. Triggiano, *Profili storici della prescrizione estintiva*, Università degli Studi di Salerno, 2012, *spec.* pp. 277*sqq.* (le origini romane della decadenza). Pentru referințe sumare pertinente, v. *Tratat de prescripție extintivă* (în continuare: „M. Nicolae, *Tratat*”), Ed. Universul Juridic, București, 2010, nr. 2 și 3, pp. 24-30. În sensul că distincția dintre termenele prefixe (forcluziune [decădere, în termenii dreptului român]) și termenele de prescripție n-ar fi fost cunoscută dreptului roman și

fiind, așadar, și ea una antică, elaborarea conceptului (ideii) de decădere ca noțiune juridică specifică se datorează, indiscutabil, contribuțiilor doctrinare, legale și judiciare contemporane din epoca codificărilor civile naționale (sec. XIX-XX), fără însă a se ajunge la o figură juridică unitară și (deplin) autonomă în raport de alte concepte înrudite sau concurente, precum prescripția extinctivă sau prescripția achizitivă (uzucapiunea).

Spre ex., Codul Napoleon, ca și Vechiul Cod civil român³, nu i-a acordat nicio atenție, problema termenelor de decădere (*recte* de forcluziune sau prefixe⁴) fiind abordată în doctrină și apoi în jurisprudență pornind de la anumite termene legale scurte în materia revocării donațiilor pentru ingratitude ori a răspunderii pentru viciile ascunse ale lucrului vândut, pentru a fi, finalmente, formal recunoscute abia prin reforma prescripției din 2008 (*infra*, nr. 14a), fără însă a li se conferi o reglementare de principiu, precum aceea din Codul civil italian (*infra*, nr. 14b), Codul civil portughez (*infra*, nr. 15 *ad finem*) ori, din 2011, în Noul Cod civil român (*infra*, nr. 5 *sqq.*), cu mențiunea că, în prezent, în dreptul francez este, în continuare, contestată această categorie de termene, ceea ce denotă că decăderea este și rămâne o instituție controversată.

Problema fundamentală este și rămâne aceea a esenței decăderii, *i.e.* a distincției structurale dintre prescripție și decădere: fundamentul (*ratio iuris*), obiectul (*iuris natura facultatis*) sau efectul (*iuris effectus*) lor ori, finalmente, calificarea juridică (*voluntas legislatoris/singulorum*), de regulă, expresă?

2. Plan

Prezentul studiu își propune să cerceteze și să determine conceptul de decădere în dreptul comun în lumina Noului Cod civil, însă pentru a atinge un astfel de obiectiv, delicat și destul de ambițios, este necesară o scurtă evocare a datelor de drept pozitiv, decăderea fiind o instituție polimorfă, recunoscută atât în dreptul privat, cât și în dreptul comun, pe de-o parte, iar, pe de altă parte, termenul „decădere” însuși acoperă, în realitate, mai multe figuri juridice, al căror regim nu este, evident, unitar, nici măcar similar.

În consecință, înainte de a încerca să conturăm conceptul „pur” de decădere de *iure communi*, *i.e.* decăderea propriu-zisă, veritabilă (secțiunea a II-a), socotim a fi utilă evocarea principalelor reglementări din Noul Cod civil și din legislația civilă complementară și specială relativă la decăderea *lato sensu*, completată cu câteva repere esențiale de drept comparat (secțiunea I), urmând ca în final, în loc de obișnuitele concluzii, să facem și o scurtă pledoarie în favoarea autonomiei decăderii *stricto sensu*, ca mod de stingere a dreptului subiectiv (sau a altui beneficiu legal sau convențional) neexercitat sau, după caz, neconservat, în termenul prefix stabilit în acest scop de lege ori de către părți, după caz (secțiunea a III-a).

nici vechiului drept (francez) și că lui Dunod de Charnage i s-ar datora prima evocare a unei diferențe între aceste tipuri de termene, v. totuși M. Vasseur, *Délais préfix, délais de prescription, délais de procédure*, în RTD civ. 1950, p. 439 *sqq.*, în special p. 441, idee preluată, fără rezerve, și de Julie Klein, *Thèse* [nota precedentă], p. 421, text și nota 2; în sensul că „distincția dintre prescripție și decădere, necunoscută dreptului roman în care nu se vorbea decât de *præscriptio*, necunoscută dreptului intermediar, începu, se poate spune, să se stabilească cu Zachariæ și cu Savigny, chiar dacă acești autori au fost foarte prudenți în a fixa un criteriu net distinctiv”, v. Fr. Santoro Passarelli, *Prescrizione e decadenza (A proposito dell'art. 1531 cod. civ.)*, în Rivista di diritto civile, 1926, p. 558.

³ V., de ex., C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al Băicoianu, *Tratat de drept civil*, vol. II, Editura „Națională” S. Ciornei, București, 1929, nr. 916, pp. 658-659, iar pentru amănunte și discuții, M. Nicolae, *Prescripția extinctivă*, teză (prefață Corneliu Bîrsan), Ed. Rosetti, București, 2004, nr. 29, pp. 73-76; *Idem*, *Tratat*, cit. *supra* [nota precedentă], nr. 37, p. 143 *sqq.*

⁴ În acest sens, C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al Băicoianu, *op. cit.* [nota precedentă], p. 658 („Termenele prefixe sunt termene fatale, fixate de lege, pentru îndeplinirea unui act; actul nu mai poate fi făcut în mod valabil și util după trecerea termenului legal”).